

Я. В. Олійник

доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу методології бухгалтерського обліку НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, oleynik_yv@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НЕДЕРЖАВНИМИ ПЕНСІЙНИМИ ФОНДАМИ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням запровадження складання недержавними пенсійними фондами (НПФ) нефінансової звітності. Згідно зі змінами, внесеними до національного законодавства в контексті імплементації директивних вимог ЄС, НПФ як суб'єкти суспільного інтересу повинні готувати новий нефінансовий звіт – про управління. З метою встановлення концептуальних засад складання звіту про управління в статті обґрунтовано необхідність в умовах стагнації на ринку недержавного пенсійного забезпечення розкриття НПФ інформації про їх реальний стан і потенційний вплив їхньої діяльності на економіку та суспільство. Це дасть можливість зацікавленим користувачам отримати достовірні відомості про фінансові й нефінансові показники діяльності НПФ, а також опис можливих ризиків і невизначеностей. Розроблення концептуальних засад складання звіту про управління сприятиме впровадженню новацій законодавства у сфері бухгалтерського обліку.

Ключові слова: пенсійна реформа, недержавні пенсійні фонди, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, нефінансова звітність, звіт про управління.

Літ. 28.

Yana Oliinyk

Dr. Sc. (Economics), Professor, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, oleynik_yv@ukr.net

CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR THE INTRODUCTION OF THE MANAGEMENT REPORT BY NON-GOVERNMENT PENSION FUNDS

Abstract. The article is devoted to topical issues of drawing up the non-financial reporting by non-state pension funds. The non-state pension funds are a basis of system of non-state pension provision. According to the accepted changes in the national legislation in the context of the implementation of EU directive requirements, the non-state pension funds as subjects of public interest must make a new non-financial report – the report on management. For establishing conceptual bases for drawing up the management report by non-government pension funds, the state of the market of non-state pension provision is briefly reviewed in the article. It is proved that in conditions of a deepening crisis of the solidarity pension system and stagnation in the market of non-state pension provision, a disclosure by the non-state pension funds of the information on a real state and potential impact of their activity on economy and society is necessary. The disclosure of such information in the management report will allow the interested users to receive a reliable picture of financial and non-financial performance, which characterizes a real condition and potential development of the non-state pension funds, and to get the description of the main possible risks and uncertainties. The development of the conceptual framework for the preparation of the management report will help the non-state pension funds to introduce legislation innovations in the field of accounting. It will create conditions for

the improvement of the level of supervision and control of the non-state pension funds' activity and increase credibility to the system of non-state pension provision.

Keywords: pension reform, non-state pension funds, adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation, non-financial reporting, management report

JEL classification: G20, H83, M41.

Я. В. Олейник

доктор экономических наук, профессор, главный научный сотрудник отдела методологии бухгалтерского учета НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ВНЕДРЕНИЯ
НЕГОСУДАРСТВЕННЫМИ ПЕНСИОННЫМИ ФОНДАМИ
ОТЧЕТА ОБ УПРАВЛЕНИИ**

Аннотация. Статья посвящена актуальным вопросам внедрения составления негосударственными пенсионными фондами (НПФ) нефинансовой отчетности. Согласно изменений, внесенных в национальное законодательство в контексте имплементации директивных требований ЕС, НПФ как субъекты общественного интереса должны готовить новый нефинансовый отчет – об управлении. С целью установления концептуальных основ составления отчета об управлении в статье обоснована необходимость в условиях стагнации на рынке негосударственного пенсионного обеспечения раскрытия НПФ информации об их реальном состоянии и потенциальном воздействии их деятельности на экономику и общество. Это позволит заинтересованным пользователям получить достоверные сведения о финансовых и нефинансовых показателях деятельности НПФ, а также описание возможных рисков и неопределенностей. Разработка концептуальных основ составления отчета об управлении поспособствует внедрению новаций законодательства в сфере бухгалтерского учета.

Ключевые слова: пенсионная реформа, негосударственные пенсионные фонды, адаптация законодательства Украины к законодательству ЕС, нефинансовая отчетность, отчет об управлении.

Такі фактори, як складна економічна ситуація в Україні, щорічне зростання дефіциту бюджету Пенсійного фонду, тенденція збільшення тривалості життя населення, зумовлюють потребу в реформуванні вітчизняної пенсійної системи, котра побудована виключно на солідарних принципах. Окрім того, пенсійна реформа є однією з головних вимог МВФ та передбачає створення трирівневої структури, що складається із солідарної, обов'язкової накопичувальної системи й системи недержавного пенсійного забезпечення.

Одним із головних надбань реформи є запровадження, відповідно до Указу Президента України "Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні" від 13.04.1998 № 291/98, системи недержавного пенсійного забезпечення, основу якої становлять недержавні пенсійні фонди (НПФ).

Утім, наразі вона працює з мінімальною віддачею. За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ), станом на 31 грудня 2016 р. у країні діяло 64 НПФ, тобто на 8 менше, ніж на кінець 2015 р. Загальна чисельність

учасників НПФ становила 834 тис. і 836,7 тис. осіб відповідно, при цьому виплати, переважно одноразові, отримали щонайбільше 10 % учасників. На кінець вересня 2017 р. ситуація погіршилася: залишилося 59 НПФ, у т. ч. 46 відкритих, у котрі можуть вкладати кошти пересічні українці, що вирішили подбати про надбавку до пенсії, та 7 професійних, засновниками яких є професійні об'єднання, організації або профспілки [1]. Згідно з Державним реєстром фінансових установ, частка НПФ становить 3,1 % загальної кількості фінансових установ [2]. Отже, спостерігається скорочення числа НПФ та їх учасників, що свідчить про стагнацію сегмента недержавного пенсійного забезпечення та загрожує подальшим поглибленням кризи пенсійної системи.

Однією з причин такої ситуації є відсутність реального контролю діяльності НПФ. Відповідно до ст. 67 Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.2003 № 1057-IV, держава гарантує дотримання законодавства з метою захисту майнових прав і законних інтересів учасників недержавного пенсійного забезпечення шляхом здійснення нагляду та контролю відповідними державними органами [3]. Державний нагляд і контроль за діяльністю НПФ та адміністраторів пенсійних фондів покладено на Нацкомфінпослуг і НКЦПФР у межах їхніх повноважень та Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [4]. При цьому Нацкомфінпослуг проводить реєстрацію й адміністрування НПФ, а НКЦПФР контролює діяльність компаній з управління активами таких фондів. У свою чергу, контроль дотримання законодавства про захист економічної конкуренції в системі накопичувального пенсійного забезпечення здійснює Антимонопольний комітет України. Проте за висновками НБУ органи регулювання й нагляду за фінансовими установами мають недостатню інституційну (відокремленість від впливу виконавчої й законодавчої гілок влади), операційну (наявність особливого статусу для забезпечення автономії при встановленні пруденційних правил і нормативів) та фінансову (роль законодавчої й виконавчої гілок влади у визначенні бюджету регулятора) незалежність. Окрім того, є серйозні проблеми комунікаційного характеру у сфері координації дій органів регуляторів [5, с. 9–13].

Чинна система не забезпечує належних нагляду та контролю за діяльністю НПФ і адміністраторів пенсійних фондів, які створювали б умови для запобігання правопорушенням. Тому для подальшого розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення необхідно поліпшити державний захист учасників НПФ як платників внесків шляхом посилення підзвітності та прозорості діяльності таких фондів. Особливої актуальності це питання набуло із прийняттям Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій" від 03.10.2017 № 2148-VIII, відповідно до котрого з 1 січня 2019 р. запроваджується перерахування страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування [6].

Проблеми реформування пенсійної системи останнім часом перебувають у центрі уваги засобів масової інформації. Різноманітні аспекти управління фінансовими ресурсами НПФ є об'єктом досліджень зарубіжних і віт-

чизняних науковців. Зокрема, питання пенсійного забезпечення розглядалися в працях Р. Барро, П. Даймонда, Е. Ф. Девіса, О. П. Кириленко, О. П. Коваль, Дж. Ю. Стігліца, О. Й. Ткач, Р. Д. Хайда [7–16]; концептуальні засади бухгалтерського обліку та фінансової звітності недержавних пенсійних фондів досліджувалися колективом авторів під керівництвом Т. І. Єфименко [17]; питання формування активів НПФ, їх взаємозв'язків із іншими суб'єктами фінансового ринку, а також особливості об'єктів бухгалтерського обліку в таких фондах висвітлені в дослідженнях Н. О. Гури [18–20], аспекти розкриття інформації про діяльність із недержавного пенсійного забезпечення – в працях А. Б. Камінського, Д. А. Леонова [21], Т. Г. Мельник [22]. Утім, критичної маси наукових публікацій, присвячених реформуванню бухгалтерського обліку НПФ ще не накопичено, тож реформування відбувається без належного теоретичного базису.

Метою статті є обґрунтування заходів з поліпшення державного захисту учасників НПФ та інших зацікавлених сторін шляхом посилення підзвітності й прозорості діяльності з недержавного пенсійного забезпечення в контексті імплементації директивних вимог законодавства ЄС.

Основними завданнями цього дослідження є: аналіз змін директивних вимог ЄС, що регулюють питання бухгалтерського обліку, та стану їх імплементації; надання пропозицій щодо поліпшення підзвітності й підвищення прозорості діяльності з недержавного пенсійного забезпечення відповідно до новацій законодавства ЄС і вітчизняної нормативно-правової бази.

Недержавні пенсійні фонди виконують важливу соціальну функцію: вони покликані забезпечити джерела доходу учасників фонду після виходу на пенсію, їх фінансову безпеку. Тому суспільство висуває підвищені вимоги до якості звітності НПФ.

Комітет при Торгово-промисловій палаті України у 2016 р. провів дослідження відкритості інформації, що надається НПФ, щодо надійності їхньої діяльності, для чого були обрані тільки відкриті пенсійні фонди із сумою чистих активів понад 500 тис. грн. Розроблена експертами комітету шкала оцінки відкритості НПФ включала можливість у зручний спосіб отримати повну, актуальну інформацію про недержавний пенсійний фонд, необхідну потенційному вкладнику. За результатами дослідження встановлено, що загальна сума активів НПФ зростає, в країні сформувалася група лідерів. Утім, водночас зроблено низку невтішних висновків. Так, НПФ не надто відкриті до спілкування зі ЗМІ. У свою чергу, останні не приділяють достатньої уваги перебігу пенсійної реформи. Крім того, НПФ не деталізують інформацію про свій портфель, не розміщують статутні документи, персональний склад органів управління, історію значень чистої вартості одиниці пенсійних активів [23].

Розв'язати виявлені проблеми можливо через забезпечення публічності й прозорості діяльності з недержавного пенсійного забезпечення. Найважливішим інструментом інформування суспільства та держави про реалізацію соціально значимої місії НПФ є звітність. Одним із сучасних засобів

збалансування економічних і соціальних аспектів їхньої діяльності є запровадження звіту про управління, де відобразатимуться економічні, екологічні й соціальні показники діяльності з недержавного пенсійного забезпечення в контексті з довгостроковою стратегією, ризиками, можливостями та цілями НПФ.

Чинна методологія складання звітності НПФ спирається на нормативно-правову базу, яка постійно зазнає суттєвих змін. З 1 січня 2013 р. НПФ повинні складати звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Крім того, наша держава, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 [24], зобов'язалася поступово наближати національне законодавство до європейського шляхом імплементації положень Директиви 2013/34/ЄС про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти визначених типів компаній від 26.06.2013 [25]. Новацією Директиви є визнання важливими елементами фінансової звітності звіту про управління й консолідованого звіту про управління, що пояснюється необхідністю давати справедливую оцінку розвитку підприємства та його стану, що відповідає обсягам і складності бізнесу. Зазначається, що ця інформація не повинна обмежуватися фінансовими аспектами діяльності підприємства та має включати також аналіз її екологічних і соціальних аспектів задля повної картини його розвитку, результатів діяльності або стану.

Запровадження звіту про управління в Україні передбачене нещодавно прийнятим Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” щодо удосконалення деяких положень” від 05.10.2017 № 2164-VIII (*далі* – Закон № 2164-VIII). Відтепер НПФ віднесені до підприємств, що становлять суспільний інтерес та мають складати звіт про управління [26].

Теоретичного осмислення порядку складання звіту про управління НПФ в Україні не проводилося, тому спостерігається певний дефіцит методологічного забезпечення підготовки такої звітності. Водночас, щоб побудувати відкриті відносини із суспільством і державою, НПФ повинні регулярно надавати інформацію для визначення відповідності їхньої діяльності меті й завданням, зазначеним у статутних документах, а також для цільового використання отриманих коштів. Тому розкриття фондами економічних, екологічних і соціальних наслідків діяльності з недержавного пенсійного забезпечення допоможе зацікавленим користувачам не тільки приймати обґрунтовані рішення щодо її впливу на економіку, навколишнє природне середовище та суспільство, а й створити їх привабливий імідж та залучити внески й учасників.

Законом № 2164-VIII визначено сутність звіту про управління, порядок і строки його подання. Згідно з цим законом, звіт про управління – це документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і

невизначеності його діяльності. Звіт про управління подається разом із фінансовою звітністю в порядку та строки, встановлені законом. Порядок і строки подання звіту про управління НПФ до органів державної влади визначаються Кабінетом Міністрів України [26].

Детальніші вимоги до змісту звіту про управління містять статті 19, 20 Директиви 2013/34/ЄС [25] і ст. 19-а Директиви 2014/95/ЄС про розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації окремими великими компаніями та групами від 22.10.2014 [27]. Окрім того, в липні 2017 р. Єврокомісією опубліковані Керівні принципи нефінансової звітності (методика розкриття нефінансової інформації) 2017/C215/01, розроблені для забезпечення розвитку Директиви 2014/95/ЄС, де викладено основні засади розкриття фінансової інформації, методологія її подання, ключові показники ефективності роботи задля підвищення корисності нефінансової звітності.

Водночас в Україні поки що не розроблено нормативний документ, який встановлює методичні засади щодо порядку складання звіту про управління. Оскільки з прийняттям Закону № 2164-VIII НПФ мають складати річний звіт про управління вже у 2018 р., актуальним є визначення концептуальних засад порядку його складання. Для цього НПФ повинні дотримуватися вимог Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996, Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419, Міжнародних стандартів фінансової звітності та інших нормативних документів, котрі регулюють питання складання й подання звітності, а також вимог відповідних документів ЄС, зокрема директив 2013/34/ЄС і 2014/95/ЄС.

Так, Директивою 2014/95/ЄС встановлено, що компанії для розкриття нефінансової інформації можуть використовувати національні рамкові підходи, або загальноєвропейські, наприклад систему екологічного менеджменту та аудиту (Eco-Management and Audit Scheme – EMAS), або міжнародні підходи, викладені в таких документах: Глобальний договір ООН (UN Global Compact); Керівні принципи підприємницької діяльності в аспекті прав людини (Guiding Principles on Business and Human Rights), реалізуючи рамковий підхід ООН, котрий стосується захисту та засобів правового захисту; Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств (OECD Guidelines for Multinational Enterprises); Стандарт ISO 26000 “Керівництво з соціальної відповідальності”; Тристороння декларація принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики Міжнародної організації праці (International Labour Organisation’s Tripartite Declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy); Керівництво зі звітності у сфері сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative), та інші визнані міжнародні підходи [27]. З огляду на відсутність національних підходів і брак досвіду підготовки соціальних звітів, для розкриття НПФ інформації у звіті про управління доцільно обрати підходи з наведеного переліку.

Звіт про управління має складатися на основі, зокрема, Принципів Глобального договору ООН; Наставочних принципів ООН, які стосуються бізнесу та дотримання прав людини; Тристоронньої декларації принципів, що розроблені для багатонаціональних корпорацій і відображають соціальну політику Міжнародної організації праці, а також закликають підприємства поважати універсальні права й виконувати певні мінімальні стандарти, прописані в перелічених та інших загальноєвропейських чи міжнародних документах, створених сприяти відповідальному веденню бізнесу.

Згідно з Директивою 2013/34/ЄС, звіт про управління повинен містити достовірний огляд розвитку, діяльності та стану недержавного пенсійного фонду, а також опис основних ризиків і невизначеностей, з якими він стикається, у вигляді збалансованого й комплексного аналізу розвитку, діяльності та стану НПФ у достатньому обсязі [25]. Такий аналіз має включати основні фінансові й нефінансові показники, що стосуються діяльності з недержавного пенсійного забезпечення, в т. ч. інформацію екологічного та соціального характеру.

Складним питанням є вибір індикаторів, котрі якнайповніше розкривали б суттєву інформацію щодо стану або потенційної діяльності з недержавного пенсійного забезпечення. Такий вибір повинен забезпечувати можливість спостерігати прогрес/регрес цієї діяльності протягом певного періоду часу (за деякими показниками – 3–5 років). Набір індикаторів, спроектованих відповідно до цілей сталого розвитку та їх завдань, містять міжнародні документи, перелік котрих наведений у Директиві 2014/95/ЄС. Окрім того, питання методології подання фінансової інформації та ключові показники ефективності роботи задля підвищення корисності нефінансової звітності прописані в Керівних принципах нефінансової звітності (методиці розкриття нефінансової інформації) 2017/C215/01.

Аналіз, що наводиться у звіті про управління, має ґрунтуватися на достовірних даних, а отже, містити посилання на суми, вказані в річній фінансовій звітності, та, якщо доцільно, додаткові пояснення щодо цих сум. Згідно з Директивою 2013/34/ЄС, достовірність інформації, котра розкривається, повинна бути підтверджена через проведення обов'язкового незалежного зовнішнього аудиту звіту про управління. Таким чином, разом із підтвердженням достовірності й повноти річної фінансової звітності та річних фінансових звітних даних аудиторською фірмою чи аудитором, що включені до реєстру аудиторських фірм і аудиторів, які можуть проводити аудиторські перевірки фінансових установ, що ведеться Нацкомфінпослуг [28], НПФ мають проводити аудит звіту про управління. Аудиторський висновок за аудитом цього звіту повинен підтвердити, що звіт про управління не суперечить фінансовій звітності за відповідний фінансовий рік, складений згідно з вимогами чинного законодавства, а також містити інформацію про виявлені у звіті істотні викривлення із зазначенням їх характеру [25].

З урахуванням викладеного можна сформулювати загальні рекомендації щодо особливостей складання НПФ звіту про управління. Такий звіт має

містити достовірний огляд розвитку, діяльності та стану недержавного пенсійного фонду, опис основних ризиків і невизначеностей, з якими він стикається, а також об'єктивний огляд суттєвої інформації щодо актуальної або потенційної діяльності з недержавного пенсійного забезпечення, важливої для розкриття економічних, екологічних і соціальних аспектів діяльності НПФ. Звіт повинен відображати події та зміни, що сталися в його діяльності протягом минулого року й до моменту опублікування річного звіту та впливають чи можуть вплинути на діяльність із недержавного пенсійного забезпечення в довгостроковій перспективі і спричинити ризики. Така інформація розкривається через фінансові й нефінансові показники з посиланням на відповідні джерела інформації (річна фінансова звітність, статистична звітність, розрахунки та додаткові пояснення). Звіт про управління має складатися з урахуванням рекомендацій, наданих у міжнародних документах, із котрих для аналізу, що наводиться у звіті, необхідно обрати індикатори, що якнайповніше відображають суттєву інформацію щодо стану або потенційної діяльності з недержавного пенсійного забезпечення. Достовірність даних, наведених у звіті, повинна бути забезпечена за рахунок проведення незалежного обов'язкового зовнішнього аудиту.

Втім, це лише концептуальні рекомендації для складання звіту про управління. З огляду на визнану на державному рівні суспільну значимість діяльності з недержавного пенсійного забезпечення, актуальним є розроблення на підставі національного законодавства та директивних вимог ЄС методичних рекомендацій щодо порядку складання такого звіту.

За результатами дослідження заходів посилення підзвітності й прозорості діяльності з недержавного пенсійного забезпечення в контексті подальшої імплементації директивних норм ЄС у вітчизняну нормативно-правову базу можна зробити такі висновки:

1. Інформація про діяльність з недержавного пенсійного забезпечення має бути доступна державі, суспільству та кожному зацікавленому громадянину. Така діяльність впливає на суспільство, тож воно повинне про це знати, що досягатиметься завдяки відкритості системи звітності НПФ. Надання відомостей про стан і потенційну діяльність із недержавного пенсійного забезпечення сприяє самоуправлінню фінансового сектору та дає можливість кожному громадянину зробити свій внесок у контроль і нагляд, необхідні для виявлення порушень та зловживань.

2. Із метою забезпечення прозорості й підзвітності НПФ Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо удосконалення деяких положень" такі фонди віднесені до складу суб'єктів суспільного інтересу та мають складати звіт про управління.

3. Запровадження складання звіту про управління НПФ створить умови для надання широкому колу зацікавлених користувачів, передусім уряду, суспільству та вкладникам, суттєвої інформації про діяльність з недержавного пенсійного забезпечення в контексті довгострокової стратегії, ризиків,

можливостей і цілей НПФ. Окрім того, користувачі зможуть ознайомитись із фінансовими й нефінансовими показниками, що розкривають економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності НПФ, і таким чином мати чітке уявлення про стан, розвиток і результати діяльності з недержавного пенсійного забезпечення, підходи та пріоритети корпоративної соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Недержавні пенсійні фонди / Українська асоціація інвестиційного бізнесу. URL: <http://www.uaib.com.ua/companyandfunds/npf.html>.
2. Перелік фінансових установ, внесених до Державного реєстру фінансових установ / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/content/derzhavniy-reestr.html>.
3. Про недержавне пенсійне забезпечення : закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
5. Консультації щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/>.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій : закон України від 03.10.2017 № 2148-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>.
7. Barr N., Diamond P. Reforming Pensions. *CESIFO Working Paper*. 2009. No. 2523, January. 24 p.
8. Barr N., Diamond P. Reforming Pensions: Lessons from Economic Theory and Some Policy Directions. *Economia*, Fall. 2010. 14 p.
9. Davis E. Ph. Pension Funds, Financial Intermediation and the New Financial Landscape. UK : The Pensions Institute Cass Business School, 2000. 21 p.
10. Davis E. Ph. Population ageing and retirement income provision in the European Union. *Special Paper Royal Institute of International Affairs*. 1997. 51 p.
11. Кириленко О. П., Козак Г. І. Захист пенсійних накопичень у контексті інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 38–49.
12. Коваль О. П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку : монографія. Київ : НІСД, 2012. 240 с.
13. Коваль О. П. Проблеми становлення накопичувальної складової пенсійного забезпечення в Україні : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2011. 96 с.
14. Стиглиц Дж. Ю. Экономика государственного сектора / пер. с англ. М. : Изд-во МГУ ; ИНФРА-М, 1997. 720 с.
15. Ткач О. Й. Назустріч майбутньому. Путівник по недержавних пенсійних фондах. Київ : Стародавній Світ, 2011. 202 с.
16. Hyde D. What is the best alternative to a pension? URL: <http://www.thisismoney.co.uk/>.
17. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції : у 2 т. Т. 2 / Т. І. Єфименко, С. С. Гасанов, П. М. Леоненко та ін. Київ : ДНУ "Акад. фін. управління", 2014. 784 с.
18. Гура Н. О. Діяльність недержавних пенсійних фондів як об'єкт обліку і звітності. *Фінанси України*. 2013. № 11. С. 100–108.
19. Гура Н., Швець В. Бухгалтерський облік та фінансова звітність недержавних пенсійних фондів в умовах переходу до міжнародних стандартів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 12. С. 30–38.

20. Гура Н., Цибульник М. Концептуальні засади удосконалення фінансової звітності недержавних пенсійних фондів. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Сер. : економіка*. 2013. Вип. 6 (147). С. 33–38.

21. Камінський А. Б., Леонов Д. А. Розкриття інформації в системі недержавного пенсійного забезпечення: обґрунтування доцільності та практика реалізації. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 62–72.

22. Мельник Т., Мельник М. Недержавне пенсійне забезпечення: облік, оподаткування і контроль. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Сер. : економіка*. 2010. № 118. С. 37–41.

23. Рейтинг відкритості недержавних пенсійних фондів. URL: <https://finpost.com.ua/news/1229>.

24. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнар. документ від 27.06.2014. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

25. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034>.

26. Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо удосконалення деяких положень : закон України від 05.10.2017 № 2164-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62044.

27. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>.

28. Положення про порядок складання, формування та подання адміністратором недержавного пенсійного фонду звітності з недержавного пенсійного забезпечення : затв. розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.10.2011 № 674. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-12>.

References

1. The Ukrainian Association of Investment Business. (n. d.). *Nederzhavni pensijni fondy* [Non-state pension funds]. Retrieved from <http://www.uaib.com.ua/companyand-funds/npf.html> [in Ukrainian].

2. National Commission for the regulation of financial services markets. (n. d.). *Perelik finansovy`kh ustanov, vneseny`kh do Derzhavnoho reyestru finansovy`kh ustanov* [List of financial institutions entered in the State register of financial institutions]. Retrieved from <https://nfp.gov.ua/content/derzhavniy-reestr.html> [in Ukrainian].

3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Pro nederzhavne pensijne zabezpechennya* [About non-state pension provision] (Act No. 1057-IV, July 9). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> [in Ukrainian].

4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2001). *Pro finansovi posluhy` ta derzhavne rehulyuvannya ry`nkiv finansovy`kh posluh* [On financial services and state regulation of financial services markets] (Act No. 2664-III, July 12). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

5. The National Bank of Ukraine. (n. d.). *Konsul`tacyi shhodo pidvy`shhennya efekty`vnosti rehulyuvannya ta nahlyadu za finansovy`m sektorom v Ukrayini* [Consultations on improving the efficiency of regulation and supervision of the financial sector in Ukraine]. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/> [in Ukrainian].

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *Pro vnesennya zmin do deyaky`kh zakonodavchy`kh aktiv Ukrayiny` shhodo pidvy`shhennya pensij* [On amendments to certain legislative acts of Ukraine on increasing pensions] (Act No. 2148-VIII, October 3). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2148-19> [in Ukrainian].

7. Barr, N., Diamond, P. (2009, January). Reforming Pensions. *CESIFO Working Paper*, 2523.

8. Barr, N., Diamond, P. (2010). Reforming Pensions: Lessons from Economic Theory and Some Policy Directions. *Economia, Fall*.
9. Davis, E. Ph. (2000). *Pension Funds, Financial Intermediation and the New Financial Landscape*. UK: The Pensions Institute Cass Business School.
10. Davis, E. Ph. (1997). Population ageing and retirement income provision in the European Union. *Special Paper Royal Institute of International Affairs*.
11. Ky'rylenko, O. P., Kozak, H. I. (2012). Zakhyst pensijnykh nakopychen u konteksti investytsijnoi diyalnosti nederzhavnykh pensijnykh fondiv [Protection of pension savings in the context of investment activity of the NPF]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 2, 38–49 [in Ukrainian].
12. Koval', O. P. (2012). *Perspektyvy vprovadzhennya zahal'noobov'yazkovoyi nakopychuval'noyi pensijnoyi systemy v Ukraini: vplyv na ekonomichnu bezpeku* [Prospects for the introduction of a compulsory accumulative pension system in Ukraine: the impact on economic security]. Ky'viv: NISD [in Ukrainian].
13. Koval', O. P. (2011). *Problemy stanovlennya nakopychuval'noyi skladovoyi pensijnoho zabezpechennya v Ukraini* [Problems of becoming a cumulative component of pension provision in Ukraine]. Ky'viv: NISD [in Ukrainian].
14. Stiglitz, J. E. (1997). *Ekonomika gosudarstvennogo sektora* [Economics of the public sector]. Moscow: Izdatel'stvo MGU; INFRA-M [in Russian].
15. Tkach, O. J. (2011). *Nazustrich majbut'omu. Putivnyk po nederzhavnykh pensijnykh fondakh* [Towards the future. Guide to non-state pension funds]. Ky'viv: Starodavnij Svit [in Ukrainian].
16. Hyde, D. (n. d.). *What is the best alternative to a pension?* Retrieved from <http://www.thisismoney.co.uk/>.
17. Yefymenko, T. I., Gasanov, S. S., Leonenko, P. M. et al. (2014). *Modernizaciya finansovoyi systemy Ukrainy v procesi yevrointegraciyi* [Modernization of the financial system of Ukraine in the process of European integration]. (Vol. 2). Ky'viv: DNU "Akademiya finansovoho upravlinnya" [in Ukrainian].
18. Hura, N. O. (2013). Diyalnist nederzhavnykh pensijnykh fondiv yak ob'ekt obliku i zvitnosti [Non-state pension funds as an object of accounting and reporting]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 11, 100–108 [in Ukrainian].
19. Hura, N., Shvec', V. (2013). Bukhhalter'skyj oblik ta finansova zvitnist nederzhavnykh pensijnykh fondiv v umovakh perekhodu do mizhnarodnykh standartiv [Accounting and financial reporting of non-state pension funds in conditions of transition to international standards]. *Bukhhalter'skyj oblik i audyt* [Accounting and auditing], 12, 30–38 [in Ukrainian].
20. Hura, N., Cybul'nyk, M. (2013). Konceptual'ni zasady udoskonalennya finansovoyi zvitnosti nederzhavnykh pensijnykh fondiv [Conceptual foundations of improving financial reporting of nongovernmental pension funds]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: ekonomika* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics], 6 (147), 33–38 [in Ukrainian].
21. Kamins'kyj, A. B., Leonov, D. A. (2011). Rozkryttya informaciyi v systemi nederzhavnogo pensijnoho zabezpechennya: obgruntuvannya docilnosti ta praktyka realizaciyi [Revealing information in the system of non-government pension insurance: motivation of expediency and practice of its realization]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 6, 62–72 [in Ukrainian].
22. Mel'nyk, T., Mel'nyk, M. (2010). Nederzhavne pensijne zabezpechennya: oblik, opodatkovannya i kontrol' [Non-state pension provision: accounting, taxation and control]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: ekonomika* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics], 118, 37–41 [in Ukrainian].

23. Rejty`nh vidkry`tosti nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv [The rating of openness of non-state pension funds]. (2016, December 26). *FinPost*. Retrieved from <https://finpost.com.ua/news/1229> [in Ukrainian].

24. Uhoda pro asociaciyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storony`, ta Yevropejs`ky`m Soyuzom, Yevropejs`ky`m spivtovary`stvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy` derzhavamy`-chlenamy`, z inshoyi storony` [Association agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European atomic energy community and its member states, of the other part]. (2014, June 27). Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].

25. European Union. (2013). *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034>.

26. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrainy` "Pro bukhholders`ky`j oblik ta finansovu zvitnist` v Ukraini" shhodo udoskonalennya deyaky`kh polozhen`* [On amendments to the Law of Ukraine "On accounting and financial reporting in Ukraine" regarding the improvement of some provisions] (Act No. 2164-VIII, October 5). Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62044 [in Ukrainian].

27. European Union. (2014). *Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>.

28. National Commission for the regulation of financial services markets. (2011). *Polozhennya pro poryadok skladannya, formuvannya ta podannya administratorom nederzhavnoho pensijnoho fondu zvitnosti z nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya* [Regulation on the procedure for the compilation, formation and submission by the administrator of a non-state pension fund of reporting on non-state pension provision] (Order No. 674, October 27). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-12> [in Ukrainian].